

UNELTE ALE PALEOLITICULUI INFERIOR DESCOPERITE PE VĂILE DÎMBOVNICULUI ȘI MOZACULUI (JUDEȚUL ARGHEȘ)

DE
ION NANIA

Intensele cercetări întreprinse în ultimii 15 ani¹ au dovedit că zona cuprinsă între Olt și Argeș, zonă în care sint incluse văile unor ape mai mari sau mai mici, cum ar fi, de pildă, Oltul, Dîrjovul, Tesluiu, Valea Muierii, Plapcea, Vedea, Teleormanul, Dîmbovnicul cu afluenții săi Berivoaia și Mozacul, și, în sfîrșit, Argeșul cu afluentul său de pe partea dreaptă, Neajlovul, a fost un puternic centru al activității umane în paleoliticul inferior.

În ceea ce privește materialul litic la care ne vom referi², este necesar să amintim că el a fost descoperit în urma a numeroase cercetări de suprafață, efectuate timp de 13 ani, pe văile Dîmbovnicului, Mozacului, Beriyoaei și Teleormanului.

Menționăm că cele 16 piese găsite în prundișurile văii Dîmbovnicului provin de pe teritoriul comunei Negraș, iar cele 20 piese din prundișurile văii Mozacului au fost culese din zona de la nord de satul Teiu din Deal pînă la sud de satul Mozacu, la Puțul Iancului.

Astfel, de pe valea Dîmbovnicului provin: 5 cioplitoare unifaciale („choppers”), 3 cioplitoare bifaciale („chopping-tools”), 1 bifacială,

¹ C.S. Nicolăescu-Plopșor și I.N. Moroșan, *Sur le commencement du paléolithique en Roumanie*, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 9—33; C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Paleoliticul în România, Istoria României*, vol. I, 1960, p. 8—10; idem, *Cercetări privitoare la paleoliticul inferior*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 11—13; Ion Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul inferior în regiunea Argeș*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 517—520; idem, *Aria culturii de prund în România*, în *Studii și comunicări, istorie-științele naturii*, I, Muzeul din Pitești, Pitești, 1968, p. 17—22; idem, *Noi descoperiri din paleoliticul inferior în județul Dîmbovița*, în *Studia Valachica*, II, Muzeul județean Dîmbovița, Tirgoviște, 1970, p. 73—77 + 3 pl.; idem, *Contribuții la cunoașterea culturii de prund în nord-estul Olteniei*, în *SCIV*, 22, 1971, 2, p. 291—293; Marin Nica, *Unelte ale culturii de prund descoperite la Fărcașele (jud. Olt)*, în *Rev.Muz*, VII, 1970, 5, p. 430—433; Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 11—14, 107—108.

² Mulțumiri și pe această cale lui Al. Păunescu pentru contribuția adusă la îmbunătățirea textului precum și pentru executarea ilustrației.

4 aşchii simple și 3 vîrfuri pe aşchie (fig. 1/1—7; fig. 2/1—6; fig. 3/3; fig. 5/3, 5).

În schimb, pe valea Mozacului s-au găsit: 1 cioplitor unifacial, 6 cioplitoare bifaciale, 2 bifaciale, 10 aşchii simple și 1 vîrf aşchial (fig. 3/1, 2, 4, 5; fig. 4/2, 4—7). Numai două cioplitoare bifaciale au fost descoperite în afara acestor văi și anume unul în prundișurile văii Berivoaia (un afluent de pe dreapta al Dîmbovnicului), la sud de barajul de la Măgura Tătarului (fig. 4/1) și altul pe valea Teleormanului, pe teritoriul comunei Cornățel (fig. 4/3).

În cele ce urmează vom face o succintă descriere tipologică pe grupe de unelte.

A) CIOPLITOARE UNIFACIALE

Cele 6 piese sînt lucrate din bulgărași naturali de silex de culoare cafeniu-gălbuie, maroniu-gălbuie sau maroniu-vineție, avînd în secțiune o formă fie ovală sau plat-ovală, fie patrulater-neregulată sau pentagonal-neregulată.

Pe una din fețele de la capătul mai lat sau mai plat al bulgărelui prezintă negativele uneia sau a mai multor desprinderi. Se disting următoarele subtipuri: 1) un cioplitor posedă o singură desprindere; 2) un cioplitor cu două desprinderi; 3) două cioplitoare cu trei desprinderi (relativ paralele) și 4) două cioplitoare cu patru desprinderi obținute prin lovituri de intensități diferite.

Tăișul acestor piese este fie mai îngust, fie mai lung, uneori atingînd 7—8 cm lungime. El este de obicei tocit fie datorită folosirii, fie mai degrabă izbirii de celelalte pietre din prundiș.

Ca mărime, dimensiunile lor variază între $5,2 \times 4 \times 3$ cm (cel mai mic) și $10,8 \times 7,1 \times 3,7$ cm (cel mai mare).

B) CIOPLITOARE BIFACIALE

Cele 11 piese sînt lucrate ca și cioplitoarele unifaciale din bolovănași naturali de silex de culoare cafenie (mai închisă sau mai deschisă cu, sau fără pete vineții-gălbui, roșietice), ori gălbui-maronii-vineții, avînd în secțiune o formă de obicei ovală și mai rar rectangulară sau neregulată.

Ținînd seama de tehnica ciopririi aceste piese s-au putut clasa în trei mari subtipuri:

I) Cele 7 piese din această grupă la unul din capetele mai late sau mai înguste ale galetului au fost cioplite bifacial prin 1—2 sau mai multe lovituri pe fiecare față. Astfel se disting:

- o piesă cu două desprinderi pe o față și alte două pe fața opusă;
- o piesă cu două desprinderi pe o față și alte șase pe fața opusă;
- o piesă cu două desprinderi pe o față și o alta pe fața opusă, obținută printr-o lovitură puternică intercalată între cele două de pe fața cealaltă;
- o piesă cu cinci desprinderi pe o față și una pe fața opusă;

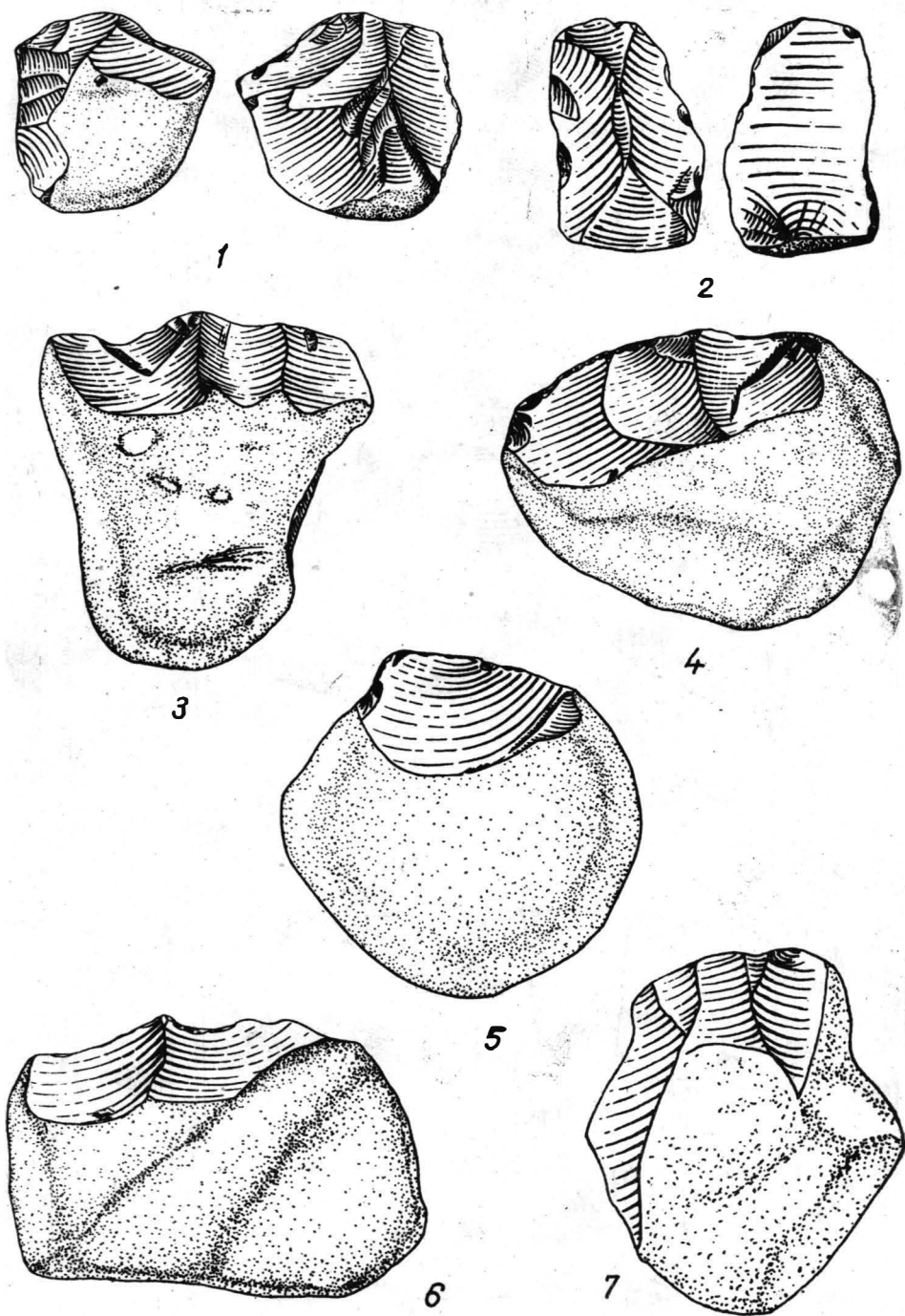


Fig. 1 — Valea Dîmbovniciului

1-7, piese de silix : 1, cioplitur bifacial trecînd spre bifacială; 2, aşchile; 3-7, cioplitore unifaciale; (1,3-6 — scara 1/2; 2, 7 — scara 1/1)

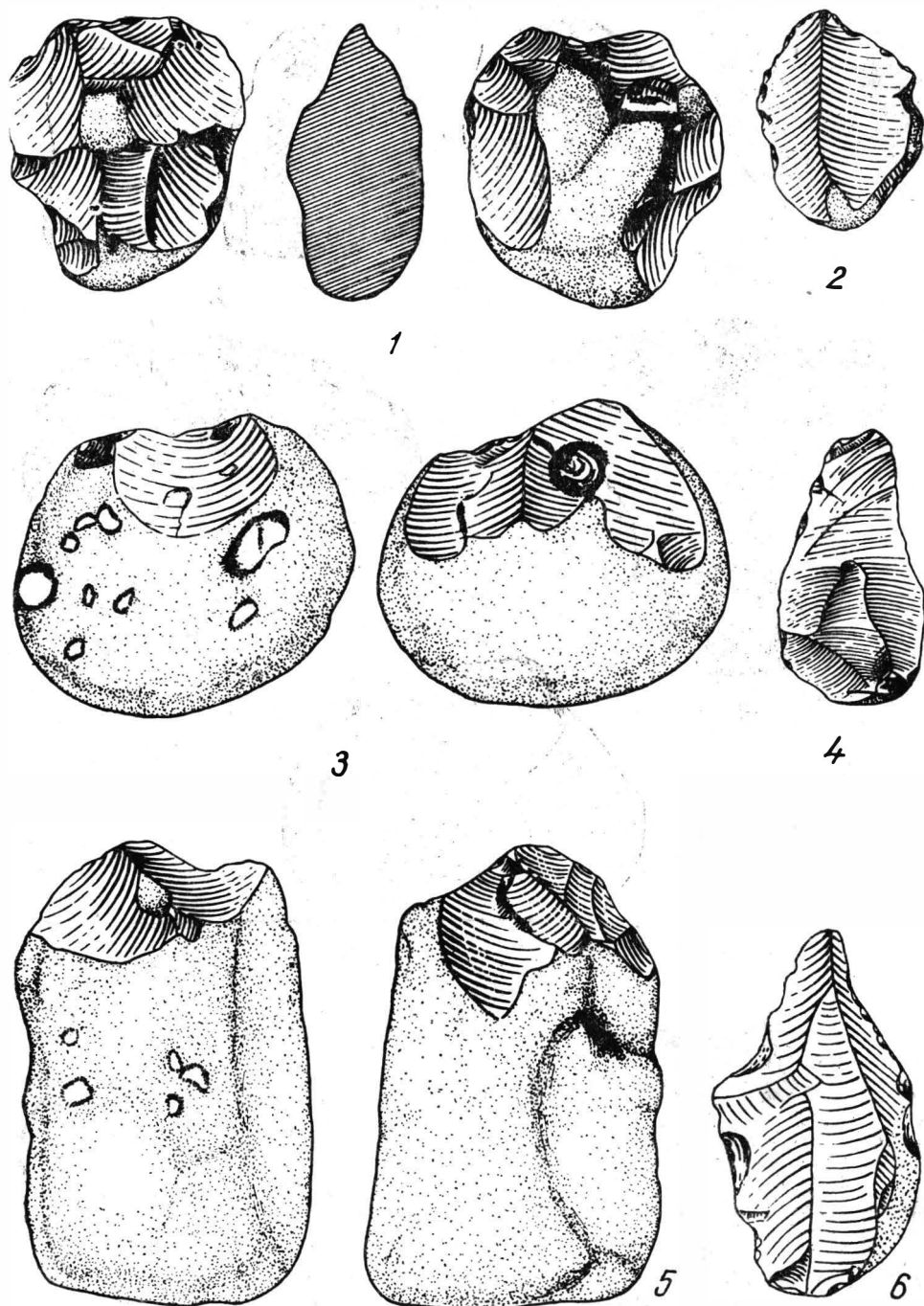


Fig. 2 — Valea Dimbovnicului

1-6, piese de silice : 1, bifacială; 2, 4, 6, așchii; 3, 5' cioplitoare bifaciale (1-5 scara 1/2; 6- scara 1/1)

— o piesă cu cinci desprinderi pe o față și alte două pe fața opusă ;
 — o piesă cu trei desprinderi pe o față și alte trei pe fața opusă care au afectat întreaga față a galetului ;
 — o piesă care pe o față posedă negativele a patru desprinderi iar pe fața opusă negativele a șase desprinderi, creîndu-se un tăiș larg ușor sinuos. Această unealtă prezintă o deosebită importanță deoarece a fost descoperită într-un strat de pietriș din Rîpa Gherlanului (de pe malul drept al Mozacului, din sud-vestul satului Leșile), strat aflat la o adîncime de circa 7,50 m față de nivelul superior al terasei și la o înălțime de circa 2 m față de nivelul apei rîului, unde în anul 1958 a fost găsită o piesă lucrată în tehnica clactoniană. Menționăm că acestea sînt singurele piese descoperite de noi într-o poziție stratigrafică sigură. Ambele piese nu au fost rulate, ceea ce dovedește o staționare îndelungată în stratul în care au fost descoperite.

II) Din această grupă fac parte trei piese care prezintă pe una din fețe mai multe desprinderi ce au dus la înlăturarea cortexului în întregime sau aproape total, sau la fracturarea galetului pe jumătate. Se disting astfel :

— o piesă avînd una din fețe în întregime cioplită prin desprinderi largi iar cealaltă față a primit lovituri mai echilibrate, bine intercalate ;

— o piesă care posedă pe una din fețe o desprindere masivă, pe aproape toată suprafața galetului, urmată spre stînga de o mică desprindere plată și de alte două desprinderi mai mari, iar pe fața opusă prezintă două desprinderi masive (cea din dreapta neregulată din cauza rezistenței silixului) și alte cîteva mici desprinderi (spre stînga) realizate cu scopul de a retușa tăișul ;

— o piesă care pe o față prezintă două desprinderi obținute prin lovituri puternice ce au dus la spargerea bulgărașului pe jumătate, iar pe fața opusă prezintă negativele a două mici desprinderi făcute mai mult pentru îndepărtarea cortexului.

III) Acestei grupe îi aparține o singură piesă cioplită la ambele capete (avînd deci două tăișuri) ; la un capăt tăișul e mai lung și în formă de semicerc obținut prin 4—5 desprinderi realizate în urma unor lovituri date alternativ pe fiecare față ; celălalt capăt posedă un tăiș realizat prin două mici lovituri, date alternativ.

Tăișul celor 11 piese este în general sinuos, uneori destul de lung sau arcuit. El este de obicei tocit, fie prin știrbituri, datorită folosirii îndelungate a piesei, fie datorită izbirii de celelalte pietre din prundișul cărat de ape. Ca mărime aceste piese variază între $5 \times 4,6 \times 1,9$ cm și $10,5 \times 8,3 \times 3,6$ cm.

C) BIFACIALE

Au fost descoperite trei bifaciale, una pe valea Dîmbovnicului și două pe valea Mozacului.

Astfel prima (găsită pe Dîmbovnic), de dimensiunile $7,2 \times 6,5 \times 3,8$ cm, a fost obținută dintr-un bulgăraș de silix de culoare cafeniu-deschisă cu pete gălbui, prin desprinderi alterne ; ea păstrează circa 1 cm^2 de cortex pe o față și o suprafață ceva mai mare din cortex pe fața cealaltă.

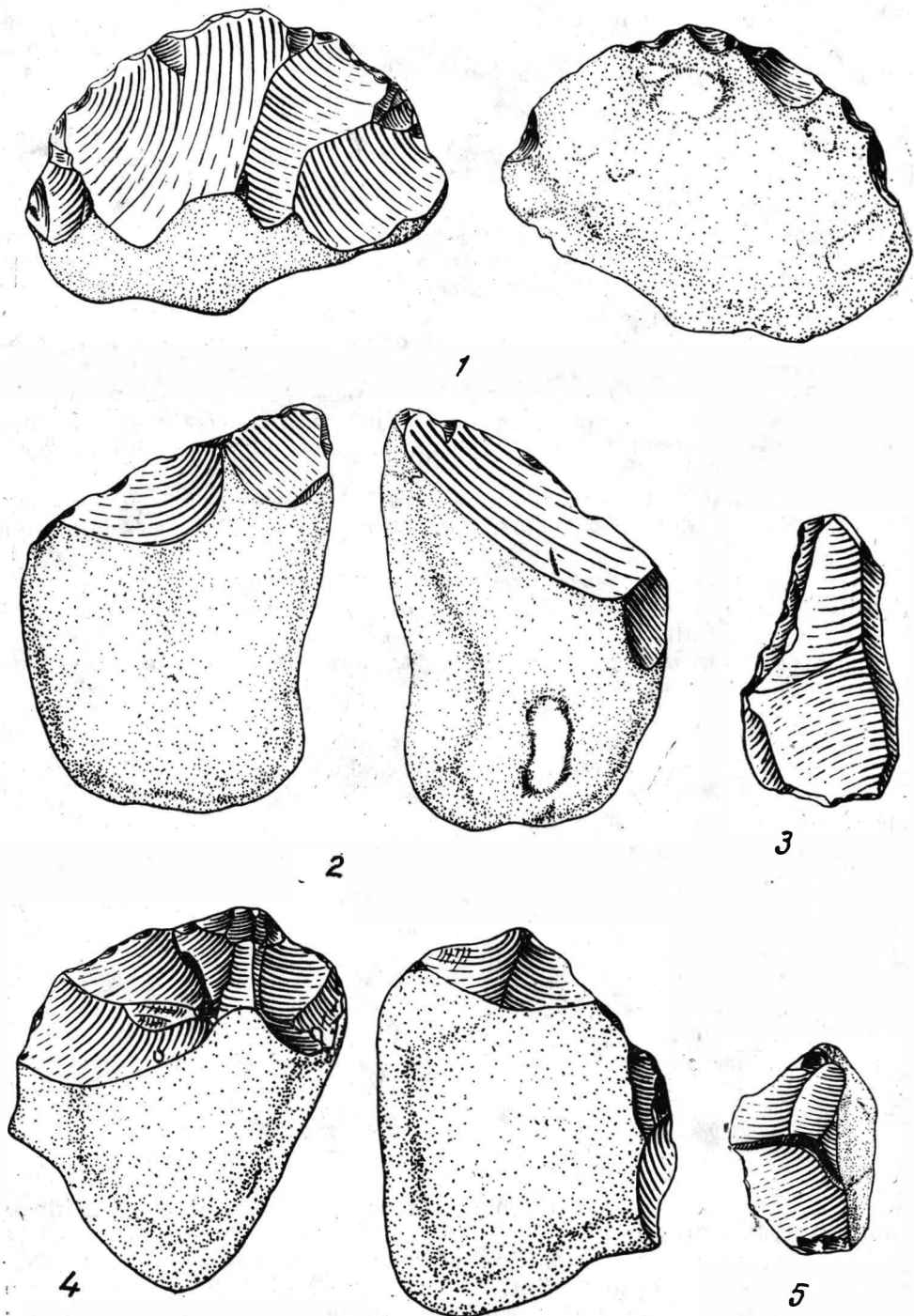


Fig. 3 — Valea Mozacului (1—2, 4—5) și Valea Dîmbovicului (3)

1—5, piese de stîlex: 1, cloplîtor unifacial; 2, 4, cloplîtoare bifaciale; 3, 5 așchii (1, 2, 4, 5—scara 1/2; 3—scara 1/1)

O altă bifacială, de dimensiunile $8 \times 4,5 \times 3,2$ cm, a fost realizată dintr-un bulgăraș de silex de culoare cafeniu-deschisă cu mici pete gălbui, prin tehnica cioplierii bifaciale. Se disting desprinderi prin lovituri date în mod alternativ, de jur împrejur; pe o față mai păstrează doar circa $1/2$ cm² din cortex, iar pe fața opusă menține pe aproape toată lungimea o fișie de circa 0,5 cm lățime din această crustă. Muchia care înconjoară piesa este intens tocită ca și la prima piesă.

În sfârșit, cea de a treia bifacială, de dimensiunile $7 \times 5,6 \times 3,4$ cm, reprezintă o bifacială nucleiformă, masivă, cioplită dintr-un bulgăre de silex de culoare gălbui-marونیu.

D) AȘCHII

Cele 14 așchii sînt lucrate în tehnica clactoniană sau Levallois. Este interesant de relevat că dintre aceste piese, 11 au talonul direct pe cortex și numai 3 au talonul pregătit, simplu și neted.

Bulbul de percuție este de obicei proeminent formînd un unghi deschis față de suprafața de desprindere. Cîteva piese au bulbul mai puțin proeminent, mic, sau înlăturat prin mici desprinderi.

Se observă de asemenea că 7 piese păstrează, pe o suprafață mai mare sau mică, cortexul pe fața dorsală.

Materia primă din care sînt lucrate așchiile este aceeași (silexul cafeniu sau marونیu cu diferite nuanțe) ca și cea folosită la confecționarea cioplitoarelor și bifacialelor.

Ca mărime, piesele sînt de dimensiuni mici și mijlocii (cuprinse între $3,3 \times 2,2 \times 0,9$ cm și $6,7 \times 3,7 \times 1,9$ cm). O singură piesă este macro-litică (de dimensiunile $8,2 \times 5,1 \times 1,9$ cm).

E) VÎRFURI AȘCHIALE

Cele patru vîrfuri de silex au talonul direct pe cortex. Trei dintre ele păstrează pe fața dorsală urme de cortex. Mărimea lor variază între $3,9 \times 3,5 \times 1,3$ cm și $5,7 \times 4,3 \times 1,6$ cm.



Pe baza descrierii pieselor de mai sus aflate în colecția autorului, putem afirma că uneltele de tipul cioplitoarelor unifaciale și bifaciale („choppers” și „chopping-tools”) atribuite tipologic culturii de prund, nu sînt altceva decît bolovănași de rîu (galete), rotunzi la capătul destinat prinderii în mină, anume aleși ca mărime în acest scop, ușor de mînuit, lucrați intenționat prin cioplituri sumare la unul din capete pentru a obține o muchie activă sinuoasă. Ei sînt socotiți ca uneltele de uz permanent, corespunzînd nevoilor primare ale omului în muncă, pentru zdrobit, tăiat, răzuit, cioplit, lovit etc. Modul în care sînt lucrați ne dovedește clar că nu avem în fața noastră spărturi produse de fenomene naturale, ci uneltele voit lucrate, cu o intenție și o intervenție determinate de o rațiune umană, pe care nici un joc al naturii nu le putea realiza ³.

³ Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 12.

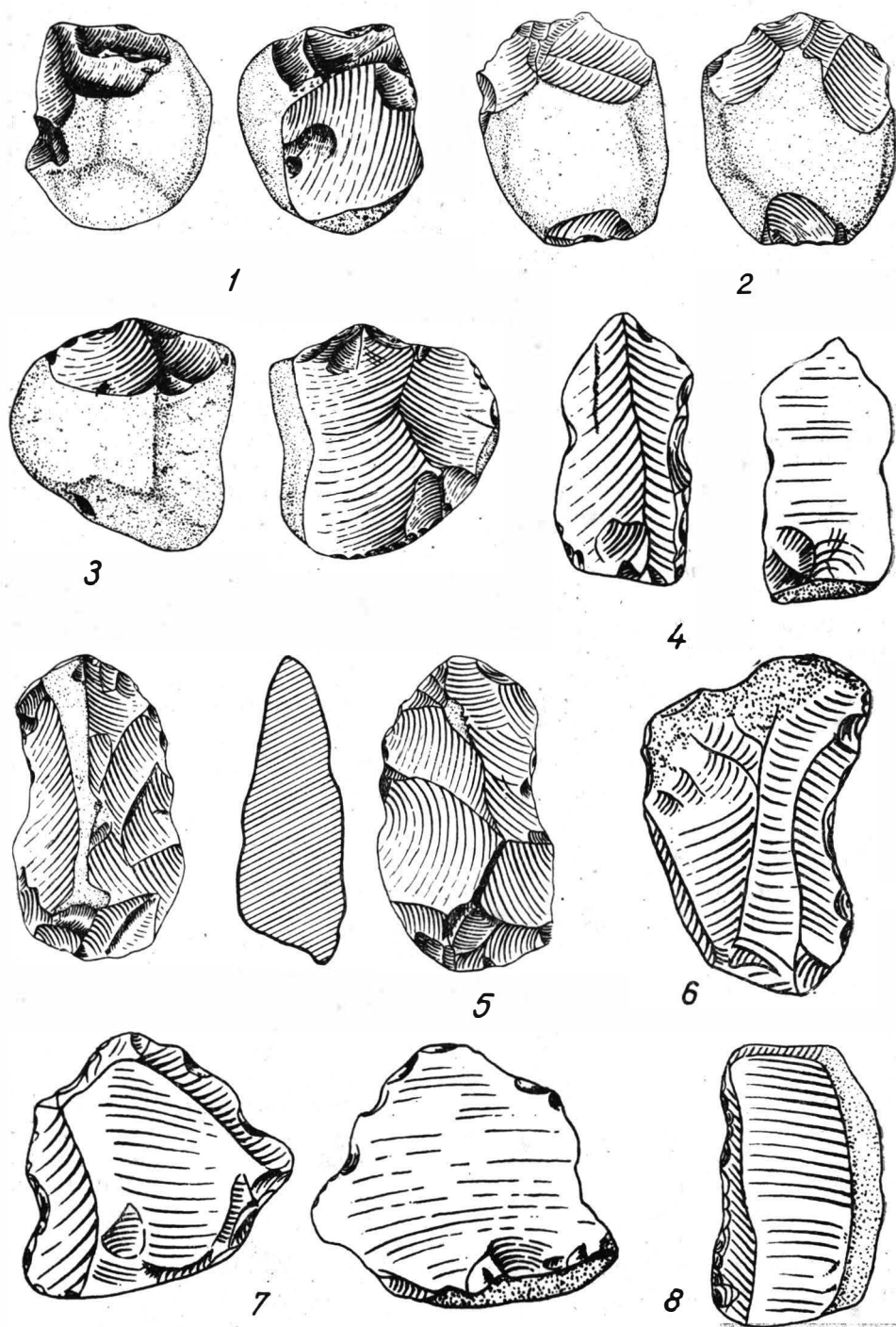


Fig. 4 — Valea Berivoaia (1), Valea Mozacului (2, 4-8) și valea Teleormanului (3)

1-8, piese de silice: 1-3, cioplitoare bifaciale; 4, 6, 7-8, așchii; 5, bifacială (nr. 1-3, 6 - scara 1/2; nr. 4, 6-8 - scara 1/1)

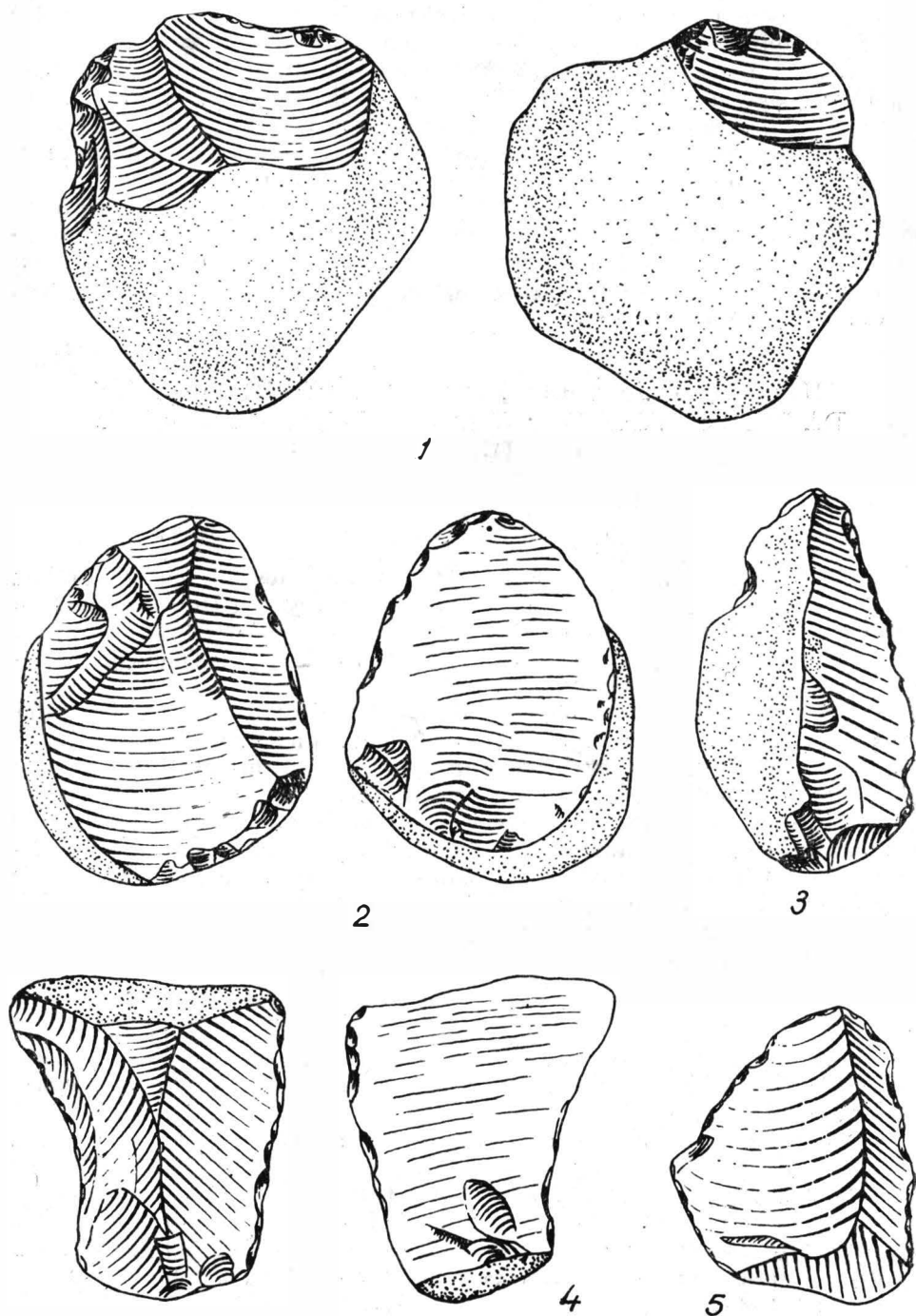


Fig. 5 — Valea Mozacului (1, 2, 4) și valea Dîmbovnicului (3, 5)

1-5, piese de silix; 1, cloplitor bifațial; 2-5, așchii — (1, scara 1/2; 2-5 — scara 1/1).

Demne de remarcat sînt și cele trei piese bifaciale care prin forma lor pot fi atribuite tehnicii abbevillo-acheulene.

De o importanță deosebită sînt și uneltele lucrate pe așchii, aparținînd tipologic atît tehnicii Levallois cît și celei clactoniene. Prin aceste tehnici se obțineau în general așchii groase, prin lovituri date direct pe cortex, sau pe un talon lat, oblic și neted, ce formează cu planul desprinderii un unghi deschis și un bulb de percuție proeminent.

Nu trebuie trecută cu vederea nici observația după care întregul material litic, atribuit tipologic diferitelor tehnici și culturi ale paleoliticului inferior, au fost descoperite în depuneri remaniate. Excepție fac doar două piese, un cioplitor și o așchie, descoperite în punctul „Rîpa Gherlanului” (satul Leșile).

OUTILS DU PALÉOLITHIQUE INFÉRIEUR TROUVÉS DANS LES VALLÉES DU DÎMBOVNIC ET DU MOZAC (DÉP. DE L'ARGÈS)

RÉSUMÉ

On fait une succincte analyse typologique des 38 pièces de silex trouvées par l'auteur dans les cailloutis des vallées du Dimbovnic et du Mozac. Seules deux de ces pièces ont été découvertes dans d'autres vallées du voisinage : l'une dans celle du Teleorman et l'autre dans celle de la Berivoaia, affluent du Dimbovnic.

De la description typologique de ces 38 pièces on peut distinguer trois grands types : 6 couperets monofaciaux du type « choppers », 11 couperets bifaciaux du type « chopping-tools », 3 pièces bifaciales et 14 éclats, 4 pointes d'éclat.

Par leur forme et par la technique de leur exécution, ces outils peuvent être attribués aux différentes techniques du paléolithique inférieur : la « pebbles-culture », l'abbévillo-acheuléen, le levalloisien et le clactonien.

A retenir que le matériel lithique en question a été découvert dans des dépôts remaniés.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Vallée du Dimbovnic : 1-7, pièces en silex : 1, « chopping-tool » passant au bifacial (pièce intermédiaire entre le bifacial et le « chopping-tool ») ; 2, éclat ; 3-7, « choppers » (1, 3-6 échelle 1/2 ; 2, 7 échelle 1/1).

Fig. 2. — Vallée du Dimbovnic : 1-6 pièces en silex : 1, bifacial ; 2, 4, 6, éclats ; 3, 5, « chopping-tools » (1-5 échelle 1/2 ; 6 — échelle 1/1).

Fig. 3. — Vallée du Mozac (1-2, 4-5) et vallée du Dimbovnic (3) ; 1-5, pièces en silex : 1, « chopper » ; 2, 4, « chopping-tools » ; 3, 5, éclats (1, 2, 4, 5 — échelle 1/2 ; 3 — échelle 1/1).

Fig. 4. — Vallée de la Berivoaia (1), vallée du Mozac (2, 5-8) et vallée du Teleorman (3) ; 1-8 pièces en silex : 1-3, « chopping-tools » ; 4, 6, 7-8, éclats ; 5, bifacial (1-3, 5 — échelle 1/2 ; 4, 6-8 échelle 1/1).

Fig. 5. — Vallée du Mozac (1, 2, 4) et vallée du Dimbovnic (3, 5) ; 1-5, pièces en silex : 1, « chopping-tool » ; 2-5 éclats ; (1 — échelle 1/2 ; 2-5 — échelle 1/1).